

УДК:138.147:004.032.6:373.3.011-051:78

Теорія і методика професійної освіти

Лариса МЕРЖЕВА,

orcid.org/0000-0003-3156-8785

викладач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

(Мелітополь, Україна)

larisamer2018@gmail.com

Ганна Врубель

orcid.org/0000-0001-5890-2718

концертмейстер кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

(Мелітополь, Україна)

annavrubel2018@gmail.com

МЕДІАОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

В даній статті розглядаються актуальні питання, пов'язані з використанням засобів мультимедійних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва. Охарактеризовані різні тлумачення поняття «мультимедіа», проаналізовані мультимедійні технології як засіб соціокультурних комунікацій та культурно-освітнього міжгалузевого обміну. Розкриваються проблеми медіаосвіти на стику різних галузей знань. На основі сучасних вимог до галузі медіа та педагогіки, сформульовані принципи сучасної медіаосвіти. Подано деякі фрагменти класифікацій медіа. Авторки статті наголошують на необхідності провадження інформаційно-комунікативних технологій як сукупність методів і програмно-технічних засобів, які розширюють межі використання медіаосвіти (одного з найбільш

перспективних напрямів підвищення рівня мистецької освіти). Пропонуються можливі шляхи впровадження медіа-освіти у навчально-виховний процес.

Проаналізовано ряд науково-методичних джерел в яких приділяється певна увага осмисленню проблеми медіа-грамотності та медіа-компетентності майбутнього педагога-музиканта у філософському, культурологічному, психологічному, педагогічному та музично-педагогічному аспектах.

У статті розглядається процес провадження медіа-освіти у педагогічну практику вищих навчальних закладів. Автори висвітлюють різноманітні аспекти цієї проблеми і розглядають медіа-освіту в ракурсі таких феноменів, як медіа-компетентність та медіа-грамотність. Визначено, що медіа-освіта, як автономна галузь знань у музично-педагогічній теорії і практиці, дає можливість створювати медійні мистецькі образи за кращими зразками мистецтва засобами традиційних та новітніх масмедіа.

Автори підкреслюють доцільність впровадження комунікативних технологій у теорію і практику музично-педагогічної освіти на основі компетентнісного підходу. Розглянуто різні типи і види художньо-педагогічної інтерпретації хорового твору.

На основі власного досвіду роботи над шкільним пісенним репертуаром в класі Хорового диригування, автори підкреслюють провідну роль флеш-анімації та презентацію для візуально-асоціативної інтепретації твору.

Ключові слова: медіаосвіта, медіа-грамотність, медіа-компетентність, медіа-засоби, мультимедіа, інформаційно-комунікаційні технології.

Larysa MERZHEVA

orcid.org/0000-0003-3156-8785

Lecturer at the Department of Theory and Methodology of Music Education
and Choreography

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University.

(Melitopol, Ukraine)

larisamer2018@gmail.com

Hnna Vrubel

orcid.org/0000-0001-5890-2718

Accompanist at the Department of Theory and Methodology of Music
Education and Choreography

Bogdan Khmelnsky Melitopol State Pedagogical University.

(Melitopol, Ukraine)

annavrubel2018@gmail.com

MEDIA EDUCATION AS A CONSTITUENT OF THE PROFESSIONAL TRAINING PROCESS OF FUTURE MUSIC TEACHER

The article raises up-to-date issues related to the use of media education in the process of professional training of future music teacher. Different interpretations of the concept of “multimedia” are described, the influence of multimedia as a means of socio-cultural communications and cultural-educational inter-industry exchange is analyzed. The problems of media education at the junction of different branches are revealed. Based on modern requirements in the field of media and pedagogy, the principles of modern media education are formulated. Some fragments of media classification are given. The authors of the article emphasize the need for information and communication technologies as a set of methods and software and hardware that expand the use of media promising (one of the most promising areas of art education). Possible ways of introducing media education into the educational process are suggested.

A number of scientific and methodological sources are analyzed in which some attention is paid to understanding the problem of media literacy and media competence of the future music teacher in philosophical, cultural, psychological, pedagogical and musical-pedagogical aspects.

The article analyzes the process of conducting media education in the pedagogical practice at the University. The authors cover various aspects of this problem and consider media competence and media literacy. It is determined that media competence and media education, as an autonomous branch of knowledge in music-pedagogical theory and practice, gives the opportunity to create media art

images based on the best examples of art by means of traditional and modern mass media.

The authors emphasize the expediency of introducing communication technologies theory and practice of music-pedagogical education on the basis of the competence approach. Different types and kinds of artistic and pedagogical interpretation of a choral work are considered. Based on their own experience of working on school song repertoire in the class of Choral Conducting, the authors emphasize the leading role of flash animation and presentation of visual-associative interpretation of the work.

Key words. Media literacy, media competence, media, multimedia, information and communication technologies.

Постановка проблеми. Невід'ємною частиною сучасного світу сьогодні стали інформаційні технології, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. Мультимедіа міцно увійшли до науки й техніки, полімодальні мультимедійні проекти стали невід'ємною рисою медіа-культури й сучасного мистецтва, електронні навчальні засоби використовуються в різних ланках освіти. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні орієнтує викладачів вищих навчальних закладах на впровадження основних положень медіаосвіти в педагогічну практику. Саме концепція орієнтує на формування у майбутніх вчителів музичного мистецтва медіа-компетентності. Оскільки застарілі методи та засоби навчання не відповідають новітнім вимогам сучасного уроку і не підлягають тенденціям стрімкого розвитку науково-технічного прогресу, то це спонукає сучасного вчителя музичного мистецтва до впровадження інноваційних методів навчання та використання й адаптування цих технологій в навчальний процес. І це цілком зрозуміло, сьогодні у суспільства є гостра потреба в формуванні професійної, творчої особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку, творчих можливостей, здатної до створення та засвоєння інновацій в будь-якій галузі. Уміння адаптуватися до умов навколишнього середовища, здатність приймати складні самостійні рішення у

фаховій діяльності з використанням інформаційних і комунікативних технологій постає сьогодні основними вимогами до випускників вузів, зазначає О. Раманова [6, с. 63].

З появою мережі Інтернет, медіа охопили широкі маси, але далеко не всі користувачі спроможні до критичного осмислення поданого матеріалу. Саме тому слід навчити здобувачів вищої освіти усвідомлено ставитися до медійних мистецьких образів, вірно використовувати різні види медіа, критично мислити, аналізувати, оцінювати, створювати та передавати мистецькі медіа-образи, медіа-проекти та медіа-тексти, а також ознайомити з кращими досягненнями митців сучасного мистецтва, тобто сформувати певні знання та вміння медіа-грамотності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічних джерел показує, що мультимедійні технології перейшли у розряд праведних засобів і стають все більш затребуваними у фаховій діяльності вчителя музичного мистецтва. Аналіз власного досвіду роботи дає підстави стверджувати, що сучасні здобувачі вищої освіти музичного спрямування вже давно продемонстрували готовність до переходу на нові форми навчання з використанням засобів мультимедіа (презентація шкільної пісні та її флеш-анімація).

Різні аспекти цієї проблеми висвітлено у науковій літературі, її розглядають в ракурсі таких феноменів, як культура, медіа-освіта, медіа-культура, медіа-компетентність та медіа-грамотність.

Загальні питання інформатизації суспільства, його програмного та апаратного забезпечення упродовж останніх десятиліть розробляють наступні науковці: А. Башмаков, І. Венгер, М. Кирмайер, К. Ліберовська, Р. Майер, П. Нортон.

Феномен мультимедіа усвідомлюється з точки зору культурології та мистецтвознавства (О. Буров, І. Гайденко, О. Горюнова, О. Денікин, А. Дриккер, О. Єгорова, О. Каптерев, Є Морєва, Т. Орлова, Б. Светлов, Т. Суминова).

Йдуть науково-практичні пошуки можливостей використання мультимедіа в галузі освіти (Н. Анісімова, А. Ардєєв, В. Беличенко, В. Биков, В. Волинський, А. Вудлі, І. Горбунова, М. Жалдає, І. Захарова, О. Зиміна, А. Коломиєць, О. Співаковський, А. Хуторський, Т. Яшина та ін.).

Одним із актуальних напрямів сучасного наукового пошуку є оновлення навчальних засобів у галузі мистецької освіти, зокрема створення й впровадження засобів мультимедіа у професійну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва. Сучасні науковці-дослідники Н. Белявіна, Н. Білоусова, А. Бондаренко, Л. Варнавська, І. Гайденко, І. Гарбунова, М. Дядченко, І. Заболотська, Л. Заря, В. Луценко, Н. Новікова, наголошують на необхідності введення нових технологій у навчання музичних дисциплін, які оптимізують навчальний процес, роблять його високохудожнім і високотехнологічним. Вчені доводять необхідність підвищення ефективності музично-педагогічного процесу завдяки застосуванню комп'ютерних навчальних технологій. Як зазначає І. Горбунов, комп'ютеризація музичної освіти може стати додатковою мотивацією навчання музики сучасного здобувача вищої освіти, при цьому мова йде не про повну заміну педагога комп'ютером, а про створення адекватних навчаюче комп'ютерних програм [1].

Зазначимо, що пошук шляхів провадження комп'ютерних технологій у теорію і практику музично-педагогічної освіти доцільно здійснювати на основі компетентнісного підходу, як такого що орієнтує освіту на досягнення певного освітнього результату.

На нашу думку, поняття професійної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва слід розглядати з урахуванням процесів інформатизації освіти і тлумачити його як складне динамічне утворення. Воно складається з трьох блоків (загально-педагогічного, професійно-музичного та інформаційно-комунікативного), кожен з яких вміщує когнітивну, практичну-діяльнісну і ціннісно-особистісну складову. Успішне формування цього освітнього феномену на сьогодні можливе лише за умов залучення нових

комп'ютерних навчальних засобів, створених на основі мультимедійних технологій.

В останні роки з'явилися вітчизняні та зарубіжні педагогічні дослідження, пов'язані із залученням із інформаційно-комунікативних технологій до професійної музично-педагогічної освіти, з формуванням тих чи інших боків професійної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва (А. Бондаренко, О. Бордюк, Л. Варнавська, Ю. Дворник, Л. Заря, А. Камеріс, В. Луценко, О. Рибников та ін.), проте вони не надають достатньо чіткого уявлення про роль ІКТ у цілісному професійному розвитку педагога-музиканта, висвітлюючи лише окремі його аспекти.

На посередницький характер медіа-освіти у підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва у своїх працях вказують Т. Зінська, Т. Завазська, Л. Лабінцева, О. Олексюк, О. Павленко, Г. Падалка, Т. Пляченко, О. Рибников, О. Щолокова, які розглянули особливості та закономірності медійного впливу на психіку як дорослих так і дітей, проаналізували різні функції медіа, визначили технологічні рішення, що сприяють впровадженню медіа у систему музичного навчання та виховання здобувачів вищої освіти; розкрили педагогічні умови, які викликають на формування власної медіа-активності.

І хоча у філософській, культурологічній, психологічній та музично-педагогічній науковій літературі приділяється певна увага осмисленню даної проблеми, проте слід розглянути деякі аспекти медіа-освіти у вищому навчальному закладі, що дає можливість формування медіа-компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Мета статті – розкрити зміст та виявити основні підходи до розкриття поняття “медіа-освіта”. Розглянути та обґрунтувати необхідність її впровадження в освітній процес, можливі шляхи використання медіа-засобів і засобів ІКТ у процес фаховій підготовки майбутнього педагога-музиканта.

Основні завдання: розглянути використання різних видів медіа на заняттях з хорового диригування, виявити особливості застосування новітніх

медіа-засобів у процесі художньо-педагогічної інтерпретації як хорового твору так і шкільного пісенного репертуару.

Виклад основного матеріалу. Формування здатності до художньо-педагогічної інтерпретації хорового твору відбувається на заняттях хорового диригування і виступає вагомим чинником, що дає можливість сформувати фахову компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва. Але слід зазначити, що саме в процесі осмислення такої інтерпретації формується і медіа-грамотність, яка є основою медіа-компетентності.

Ми вважаємо, медіа-компетентність – це здатність розуміти, аналізувати й оцінювати зміст мистецьких медіа, добирати, створювати й передавати мистецькі медіа-тексти різних форм і жанрів хорових творів, мистецькі та освітні проекти, володіння навичками самопрезентації і, якщо необхідно, критично оцінювати власну медіа-активність.

Розглянемо діяльність викладачів вищого навчального закладу, де відбувається позитивний та виховний вплив на здобувача вищої освіти, не звертаючи увагу на негативний вплив медіа на особистість студентів, що є суттєвим при формуванні медіа-грамотності. Для цього згадаємо деякі основні принципи медіа-освіти, які ми реалізуємо на заняттях з хорового диригування при вивченні та опрацюванні різних типів художньо-педагогічної інтерпретації хорового твору:

- особистісний підхід, який дає можливість оцінювати особливі здібності студентів;
- шанування національних традицій народу;
- пріоритет морально-етичних цінностей спрямований на захист суспільної моралі і людської гідності;
- естетична наснаженість, використання кращих досягнень різних видів сучасного мистецтва;
- продуктивна мотивація де поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності того, хто вчиться створювати власні медіа-тексти та проекти (освітні й мистецькі) [3]

Як вважає О. Лященко, музикознавча, художньо-образна, виконавська, вербально-змістовна, візуально-асоціативна, інтегральна та акторська є типами або видами художньо-педагогічної інтерпретації хорового твору. Кожну з вищезазначених інтерпретацій майбутнього вчителя музичного мистецтва опрацьовують з I по VII семестри [4, с. 85].

Так, вже в I семестрі в процесі опрацювання музикознавчої інтерпретації викладач та студенти висловлюють своє особисте ставлення до хорового твору. З цієї метою вони працюють з традиційними та новітніми медіа: наукові статті, зміст яких вони аналізують аудіофайлами знайденими в інтернеті, що знайомлять їх з життям та творчістю композитора, основними рисами його стилю й хорового письма. Іноді дехто зі студентів здійснює аранжування хорового твору за допомогою комп'ютера.

Окрім того викладач надає ряд завдань й спрямовує студента на самостійне опрацювання хорового твору: історія написання твору, його запис у виконанні відомих та аматорських або учбових хорових колективів і проаналізувати їх виконання. Конкретна робота дає можливість створити "слухову модель" виконавської інтерпретації хорового твору і сформуванню вміння використовувати медіа під час навчання.

Більш детальний аналіз здобувач вищої освіти робить з викладачем у II семестрі, коли працюють над художньо-образною інтерпретацією хорового твору. Таким чином виникає можливість розкрити зміст хорового твору у вербальному трактуванні, провести ґрунтовний аналіз композиторських і виконавських виражальних засобів. Із цією метою опрацьовується опублікований в Інтернеті додатковий мистецький матеріал, добирається пояснювальний матеріал із статей, навчальних видань. Тобто створюється своя версія вербальної інтерпретації, яка орієнтована на конкретну аудиторію. Така інтерпретація дає можливість, по-перше, зрозуміти тему та ідею хорового твору, а по-друге розвинути здатність розуміти, аналізувати, і оцінювати зміст мистецьких медіа.

Опрацьовуючи виконавську інтерпретацію у третьому семестрі студент і викладач використовують ресурси інтернет-бібліотек. Отже, інтернет є активним учасником творчого процесу, він є джерелом інформації і відіграє роль візуального посібника, при цьому частково або повністю замінюючи спілкування студента з викладачем [2, с. 47], як зазначає Т. Зінська.

У процесі створення виконавської інтерпретації виникають й інші, а саме: вербально-змістовна, коли створюємо єдину драматичну концепцію літературного і музичного хорового твору. Таку інтерпретацію студенти осмислюють у четвертому семестрі.

Слід зазначити, що в класі кожного викладача є як самоорганізовані студенти, так й ті, які потребують постійного контролю. Суттєву допомогу в даному випадку надають такі комунікативні засоби як “Skype”, “Zoom”, “Viber”, “WhatsApp” та ін. Така можливість Інтернету дає змогу постійно спілкуватися з викладачем й іншими користувачами медіа, наприклад, з викладачами інших дисциплін.

Наступна візуально-асоціативна, передбачає інтерпретацію двох різних видів мистецтва: музики та живопису. Одним із завдань на дисциплінах диригентсько-хорового циклу є флеш-анімація дитячого шкільного репертуару, або твору а саррелла. Підбирається мистецтвознавчий матеріал, що відповідає настрою, стилю, жанру хорового твору, створюється його синтез із виконавським матеріалом. Тут студенти стають співтворцями змісту музичного твору, створюють медіа-текст або презентацію, що розширюють можливості сприйняття та запам'ятовування хорового твору.

Надалі здійснюється поєднання творів трьох видів мистецтва – музики, літератури, живопису – на принципах асоціативних зав'язків, історизму, художніх аналогій, відбувається створення складного типу інтерпретації на основі художнього образу музичного твору.

На даному етапі викладач використовує різноманітні медіа-засоби для навчання, виховання й розвитку студентів. Все більше приймає він технологічних рішень: пошукові сервіси, енциклопедії, різні тематичні сайти,

різні програми для прослуховування й запису інформації на різноманітні електронні носії. Завдяки постійному спілкуванню з медіа можуть покращитись результати навчання, значно змістовнішим багатим стає внутрішній світ студента.

Останній тип художньо-педагогічної інтерпретації – акторська, де студент реалізується як виконавець-диригент, здійснюється емоційно-образне оформлення художньо-педагогічної інтерпретації в концертному виступі перед аудиторією (державний іспит). Її основа – виконавська майстерність, елементи акторської майстерності, педагогічна техніка і педагогічне спілкування.

Різні види інтерпретацій і свою розвинену медіа-компетентність студенти демонструють на педагогічній практиці в загальноосвітній школі (презентація, флеш-анімація), тому звертаємо увагу на інший вид художньо-педагогічної інтерпретації – педагогічний. Тут викладач-методист навчає студентів визначати тему, мету, завдання позашкільного заходу, розглядає особливості проведення уроку з використанням медіа-засобів, що сприяє формуванню медіа-компетентності.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищенаведене, зазначимо, що медіа-освіта як автономна галузь у музично-педагогічній теорії і практиці дає можливість майбутнім педагогам-музикантам вже сьогодні отримати сукупність знань, умінь та навичок, завдяки яким вони зможуть створювати медійні мистецькі образи, побудовані на кращих зразках мистецтва засобами традиційних (друковані видання, радіо, кіно, телебачення, фотографії, живопис) та новітніх мас-медіа (комп'ютерне опосередковане спілкування, Інтернет, мобільний зв'язок). Впровадження в освітній процес методичної системи з формування медіа-грамотності, дозволить підготувати кваліфікованих спеціалістів нового рівня, які зможуть критично аналізувати наявність медіа-ресурсів та створювати нові, при цьому будуть здатні до самостійної творчої діяльності у медіа-середовищі. Водночас сформована

медіа-компетентність педагога-музиканта сприяє підвищенню їхнього рівня виконавської майстерності у вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел:

1. Горбунова И.Б. Музыкально компьютерные технологии: к проблеме моделирование процесса музыкального творчества: *Монография*. – СПб: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2012. – 160с.
2. Зінська Т.В. Інформаційно-комунікативні технології у сучасній музичній освіті / *Професійна мистецька освіта і художня культура: матер. Міжнар. наук.-практ. конф.* – Київ: ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – С. 461-465
3. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс]/ *Президія Національної академії педагогічних наук України 20.05.2010р., протокол №1-7/6-150*. – Режим доступу: <https://bibl.com.ua/informatika>
4. Лященко О.Д. Формування фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва / *Наук. записки Кіровоград. держ. пед. ун-ту імені Володимира Винниченка*. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім В. Винниченка, 2015. – Вип.139 – С.83-87.
5. Медіаосвіта (медіаграмотність). Навчальна програма (для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних) / К.М. Левківський, В.Ф.Іванов, В.І.Даніленко, В.П. Мележик, О.В.Волошенко, В.О.Мороз. – Київ, 2011. – 102с.
6. Романова О.В. Модель формування професійної компетентності учителя/ *Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць*/ за ред. доктора пед. наук, проф. З.П. Бакум. – Кривий Ріг: КП ДВНЗ «КНУ», 2012. – Вип. 35. – 413с.
7. Столбникова Е.А. Медиаграмотность современных педагогов как профессиональная компетентность / *Медиаобразование*. – 2006. – № 2. – С.55-62.

REFERENCES

1. Gorbunova I.B. (2012) Muzyikalno kompyuternyye tehnologii: k probleme modelirovaniye protsessa muzyikalnogo tvorchestva [Musical computer

technologies: on the problem of modeling the process of musical creativity]: *Monografiya*. – SPb: Izd-vo RGPU im. A.I. Gertsena. – 160s. [in Russian].

2. Zinska T.V. (2014) Informatsiino-komunikatyvni tekhnolohii u suchasnii muzychnii osvity [Information and communication technologies in modern music education] / *Profesiina mystetska osvita i khudozhnia kultura: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* – Kyiv: un-t im. B. Hrinchenka. – P. 461-465 [in Ukrainian].

3. Kontsepsiia vprovadzhennia media-osvity v Ukraini (20.05.2010r.) [The concept of media education in Ukraine] [Elektronnyi resurs] / *Prezydiia Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy, protokol №1-7/6-150*. – Rezhym dostupu: <https://bibl.com.ua/informatika>. [in Ukrainian].

4. Liashchenko O.D. (2015) Formuvannia fakhovoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Formation of professional competence of future teachers of music art] / *Nauk. zapysky Kirovohrad. derzh. ped. un-tu imeni Volodymyra Vynnychenka. Serii: Pedahohichni nauky*. – Kirovohrad: RVV KDPU im V. Vynnychenka. – Vyp.139 – P.83-87. [in Ukrainian].

5. Mediaosvita (mediahramotnist). Navchalna prohrama (dlia slukhachiv kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh) (2011) [Media education (media literacy). Curriculum (for students of advanced training courses)] / K.M. Levkivskyyi, V.F.Ivanov, V.I.Danilenko, V.P. Melezhyk, O.V.Volosheniuk, V.O.Moroz. – Kyiv. – 102s. [in Ukrainian].

6. Romanova O.V. (2012) Model formirovaniya professionalnoy kompetentnosti uchitelya [Model of the formation of teacher's professional competence] / *Pedagogika vischoyi ta serednoyi shkoli: zbirnik naukovih prats/ za red. doktora ped. nauk, prof. Z.P. Bakum*. – Kriviy Rig: KPI DVNZ «KNU». Vip. P.35. – 413 [in Ukrainian].

7. Stolbnykova E.A. (2006) Medyahramotnost sovremennykh pedahohov kak professyonalnaia kompetentnost [Media literacy of modern teachers as a professional competence] / *Medyaobrazovanye*. – № 2. – P.55-62. [in Ukrainian].